

Madártani adatok a Hortobágyról.

Irtta: SZOMJAS LÁSZLÓ.

1924. őszén két kirándulást tettünk a Hortobágyra okt. 23—26. között s nov. 13—15. között.

Az első kirándulás alkalmával löttem egy keleti vándorsolymot (*Falco peregrinus calidus* LATH.). Kisebb csapatokban elég sok havasi partfutó tartózkodott a vidéken, azonkívül *Numenius arquatus* L. és *Numenius phaeopus* L., továbbá *Falco aesalon* TUNST. és *Falco peregrinus* TUNST. — A második kirándulás idején még két *Gallinago gallinaria* MÜLL. és egy csapat *Plectrophenax nivalis* L. került szem elé. Utóbbi faj télen át nagy tömegekben szokta ellepni a Hortobágyot.

1926. febr. 25-dikén a következő megfigyeléseket tettem: kivételesen sok *vetési lud* volt a Hortobágyon, az ott levő állománynak közel 20 százalékat alkották. A *nagy lilik* a teljes állomány 70 százalékaival volt képviselve, a *kis lilik* pedig 10 százalékkal. Néhány pár *nyári lud* is mutatkozott már. Legfeltünőbb volt azonban a *vörösnyaku lud* nagy számban való mutatkozása. Nyolc darab kergetőzött sokáig a Fényes tó felett. A récefajok közül láttam: *tökés*, *fütyülő*, *nyilfarku* és *esörgő-récét*. Ezeken kívül észleltem még *1 réti sast*, néhány *gatyás ölyvet*, *1 vörös vércsét*, *törpe* és *vándorsolymot*, *2 hollót*, *seregélyt*, *bibicet* és *mezei pacsirtákat*. — Március 8-dikán nagyjában ugyanazokat a fajokat láttam (a nyolc veresnyaku lud kivételével), ezenkívül egy *ökörszemet*, *4 arany lilét* és 90—100 darab *tuzok*-ot. Megfigyeltem 4 darab *kerecsen solymot* és a mi a legérdekesebb, a *P a p e g y h á z* erdőben az egyik párnak a fészket egy akácfán. Az egyik példány egész nap a fészek körül tartózkodott és erősen üldözött egy hollót, amely a fészek közelébe merészkedett. Március 22-dikén, mikor újra kirándultam a Hortobágyra, a kerecsen-solymot a fészke felett ülve találtam. Kb. 100 lépésnyire tudtam megközelíteni, akkor azonban elrepült. Fölmásztam a fára és megnéztem a fészket, amely teljesen új alkotmány volt, inkább nagyobb és magasabb, mint a szarkafészkek, igen erős ágakból rakva az akácfa legfelsőbb ágvillájában, vagyis a fa hegyétől mintegy 2 méterrel lejjebb. A fészket sajnos később elpusztították.

Ezen a kiránduláson *12 réti sast* láttam. Egyszerre 8 drb verekedett egyetlen *lilik*-tetemen. Láttam azonkívül még a következő fajokat: *bibic*, *seregély*, *mezei pacsirta*, *kerecsen* és *vándor sólyom*, *gatyásölyv*, *vörös vércse*, *holló*, *tuzok*, *daru*, *nagy szélkiáltó*, *goda*, *közép sárszalonna*, *pajzsos* és *füstös cankó*, *sárga* és *fehér barázdabillegető*, igen sok *erdei*

pinty, vörösbegy, ökörszem, énekes és fekete rigó, bubos banka, szén-cinege, füsti fecske, tókés-, nyúlfarku-, füttyülő-, csörgő- és bőjti réce. Nagy lilik volt kb. 85%, kis lilik 10%, vetési lud és egyéb 5%. Löttem 108 nagy liliket, 11 kis liliket és egy *vörösnyaku ludat*; ugyanebből a fajból március 11-dikén is löttek egy példányt. Március 25-dikén megtaláltam a két albino *nagy liliket* a *Pentezug* mellett, egymástól nem messzire, de ezuttal külön csapatban. Az előző esztendőben is egy időben jelent meg a két albino és mindig közel tartózkodtak egymáshoz. Az ittlakó mezőőrök március 17-dikén látták őket először és még 28-dikán is ottvoltak, dacára annak, hogy akkor a ludak legnagyobb része már eltávozott. Ezek az albino lilikek most már három év óta minden ősszel és tavasszal megjelennek a Hortobágyon, ami azt mutatja, hogy a ludak mennyire betartják vonulási utaikat és megszálló helyeiket.

1926 őszén nov. 8-tól 12-ig és dec. 3-tól 7-ig voltunk újra a Hortobágyon, ahol ezuttal igen kevés volt a vadlud. Hiányoztak a nagy csapatok. Első ízben 97, másodszer 159 libát löttünk. Az arányszám ezuttal is kb. a régi volt: 90% *nagy lilik*, 5% *kis lilik*, 5% *vetési lud*. A *nyári lud* évről-évre fogy.

A két fehér libáról BORBÉLY GYÖRGY tiszaroffi földbirtokos azt az értesítést adta, hogy több ízben látta őket a *tiszaderzsi* réteken.

Egyébként is igen kevés volt a madár a Hortobágyon. Kb. 5 darab *réti sas*, néhány törpe és vándor sólyom voltak a legérdekesebbek. Föltűnő sok volt a *dolmányos varju*; ezek a lehalászás következtében a szárazon maradt apró halakon lakmároztak.

A szabolcsmegyei *Guti erdőben* ifj. SZOMJAS GUSZTÁVNÉ 1926 nov. 13-dikán igen szép *buhu-t* lőtt. Ugyanakkor *urali bagoly* is esett, mely fajból környékünkön több példányt ejtettek el. 1926 okt. 1-jén GUSZTI bátyám *Tiszalökön* *Limosa lapponica-t* lőtt.

1927 őszén október 7—8-ikán, majd november 1—5-ig jártunk a Hortobágyon, amikor is rendkívüli madárszegénységet tapasztaltunk. Ennek bizonyára a száraz meleg ősz volt az oka, csak nagyon kevés helyen maradt víz, így a vadászat is gyenge eredménnyel végződött.

Első kirándulásunk alkalmával ragadozó madarak még csekély számban mutatkoztak, dacára annak, hogy sok volt az egér. Ugy látszik, hogy az országos egérjárás következtében a ragadozó madarak is nagyon megszlanak. Láttunk *vörös véresét*, *egerész ölyvet*, két darab *réti sast*, egy *Buteo ferox*-ot. A *vadludak* aránya még a *kis lilik*-nek kedvezett, több volt belőle, mint a nagyból.

A második kirándulás alkalmával a libák már a rendes arányszámot mutatták, amennyiben 23 elejtett libából 20 volt a *nagy lilik*, kettő a *kis lilik* és egy *Anser neglectus*, melyet nov. 3-án esti huzáson ejtettem el. A halas tavak körül igen élénk volt a madárellet. Sok *vadrécét*, *szárcsát*

és *dankasirályt* láttunk. A Hortobágy-éren *barátrécét*, *tőkés*, *fütyülő*, *nyíl-farku*, *kendermagos*, *csörgő*, *bőjti* és *cigányrécét* láttunk, a *seregélyek* óriási csapatokban jártak, széjjelszórtan sok volt a *bibic*, kevés *vetési* és *dolmányos varju*, néhány *nagy póling*, *havasi partfutó*, *aranylile*, *mezei pacsirta*, az erdőkben *ökörsem* és *huros rigó*. Föltűnő gyakori volt a *közép sárszalonka*; néhány *kis sárszalonkát* is láttunk s egyet lőttünk is nov. 2-dikán.

Nov. 1-jén nagy *daru*-vonulást figyeltünk meg. Lesőgödreink fölött 3 csapat vonult el.

Ragadozók közül ezuttal *vándor* és *törpe sólymot* és néhány *réti héját* láttunk.

1928-ban november 1-től 7-ig vadásztunk a „Csunya földön“, ahol szokatlanul nagy libatömegeket találtunk. Négyen 508 darabot lőttünk. A libák legnagyobb része *nagy lilik*. Magam 163 darabból 3 *vetési ludat*, 5 *kis liliket* és 155 *nagy liliket* lőttem. Nagyjában ez volt az arány a többi elejtett libánál is. *Vörösnyaku lud* ezuttal egy példány került terítékre nov. 1-jén esti huzás alkalmával.

B a l m a z u j v á r o s o n a Dinnyés lapon nagy *daru*-szállást fedeztünk föl, ahová esténként 150—200 daru szokott összegyülekezni. Hogy ekkora tömeg ily későre maradt itt, annak magyarázatát abban vélem megtalálni, hogy az idejében abnormis szárazság következtében sok olyan csenevész tengeri termelt, hogy azt nem törték le. A darvak hosszú időn keresztül ezeket a tengeri táblákat látogatták. Az utolsó darut nov. 27-én láttuk Margita pusztán.

Nov. 1—7-ig még a következő madarakat figyeltük meg: kb. 6 *réti sas*, ugyanannyi *vándor sólyom*, *kékes réti héja*, *nagy póling*, rengeteg *vadréce*, sok *bibic* és *seregély*, végül a Papegyház erdő körül egy *szirti sas*.

November 23. és 27. között újra kirándultunk, ezuttal a Hortobágy déli részére *Nádudvar* környékére. Ez a kirándulásunk azért volt érdekes, mert megállapítottuk, hogy mindkét *fehér vadlud* megint megjelent szokott tartózkodási helyén. Egész biztosra veszem, hogy ugyanazok a példányok, amelyeket már régebben is láttunk és jelentettünk, mert az egyik példánynak a szennyesfehér színezetű háta minden kétséget kizár. Most is a Pentezug tájékán tartózkodtak; többször mindakét példány együtt.

Ezuttal a többi liba mellett két *Anser neglectus* is került kézre.

Megfigyeltük azonkívül a következő fajokat: néhány *réti sas*, *vándor* és *törpe sólyom*, 2 *holló*, sok *bibic* és *seregély* s a halastavakon sok *szárcsa*, végül több *Plectrophenax nivalis*.

Megemlítem még, hogy *széki csért* évek óta nem láttunk.

Ornithologische Daten aus der Hortobágy-Puszta.

VON LADISLAUS SZOMJAS.

Im Herbst 1924 machte ich zwei Ausflüge auf die Hortobágy, vom 23—26. Oktober und 13—15. November.

Gelegentlich des ersten Ausfluges schoss ich einen östlichen Wanderfalken (*Falco peregrinus calidus* Lath.). Es hielten sich ziemlich viele Alpenstrandläufer in kleineren Trupps dort auf, ausserdem *Numenius arquatus* L. und *Numenius phaeopus* L., ferner *Falco aësalon* Tunst und *Falco peregrinus* Tunst. Auf dem zweiten Ausflug wurden noch zwei *Gallinago gallinaria* Müll. und ein Schwarm *Plectrophenax nivalis* L. beobachtet. Die letztere Art pflegt im Winter die Hortobágy in grossen Scharen zu besuchen.

Am 25. Febr. 1926 machte ich folgende Beobachtungen: ausnahmsweise viele *Saatgänse*, fast 20 Prozent des dortigen Bestandes. Die *Blässgans* war mit 70 Prozent des Gesamtbestandes vertreten, die *Zwerggans* mit 10 Prozent. Auch einige Paare *Graugänse* zeigten sich schon. Am auffallendsten jedoch war das zahlreiche Auftreten der *Rothalsgans*. Acht Stück kreisten lange über dem Fényes-See. Unter den Entenarten sah ich: *Stockente*, *Pfeifente*, *Spiessente* und *Krickente*. Ausser diesen sah ich noch 1 *Seeadler*, einige *Rauhfußbussarde*, 1 *Turmfalke*, *Merlin* und *Wanderfalken*, 2 *Raben*, *Star*, *Kiebitz* und *Feldlerche*. Am 8. März sah ich grösstenteils dieselben Arten wieder (mit Ausnahme der 8 Rothalsgänse), ausserdem 1 *Zaunkönig*, 4 *Goldregenpfeifer* und 90—100 *Trappen*. Ich beobachtete 4 *Würgfalken* und hatte das Glück, in dem Papegyház-Wald auf einer Akazie das Nest eines Paares zu finden. Das eine Exemplar hielt sich den ganzen Tag in der Nähe des Horstes auf und verfolgte einen Raben, der sich in die Nähe wagte. Am 22. März, als ich wieder dorthin kam, sass einer der Würgfalken oberhalb des Nestes. Er liess mich auf 100 Schritte herankommen und flog dann weg. Ich bestieg den Baum und sah mir das Nest an, welches grösser und höher war als ein Elsternest, aus starken Zweigen gebaut, in der obersten Astgabel der Akazie, cca 2 m. unterhalb der Baumspitze. Das Nest wurde leider zerstört.

Auf diesem Ausflug sah ich 12 *Seeadler*. Acht Stück stritten sich um einen *Blässgans*-Kadaver. Ich sah ausserdem noch folgenden Arten: *Kiebitz*, *Star*, *Feldlerche*, *Würg-* und *Wanderfalke*, *Rauhfußbussard*, *Turmfalke*, *Rabe*, *Trappe*, *Kranich*, *Uferschnepfe*, *Bekassine*, *Kampfläufer* und *Dunkler*

Wasserläufer, *Schafstelze* und *Weisse Bachstelze*, sehr viele *Buchfinken*, *Rotkehlchen*, *Zaunkönig*, *Singdrossel* und *Amsel*, *Wiedehopf*, *Kohlmeise*, *Rauchschwalbe*, *Stock-*, *Spiess-*, *Pfeif-*, *Krick-* und, *Knäckente*. *Blässgänse* ca. 85%, *Zwerggänse* 10%, *Saat-* und andere Gänse 5%. Ich schoss 108 *Blässgänse*, 11 *Zwerggänse* und eine *Rothalsgans*; von dieser Art wurde auch am 11. März ein Exemplar geschossen. Am 25. März fand ich die zwei *Blässgans-Albino* neben *Pentezug*, nicht weit von einander, aber diesmal in getrennten Scharen. Auch im vergangenen Jahre sind dieselben beobachtet worden.

Vom 8.—12. November und 3.—7. Dez. 1926 weilten wir wieder auf der *Hortobágy*; diesmal waren sehr wenig Wildgänse. Es fehlten die grossen Scharen. Wir schossen bei der ersten Gelegenheit 97, nachher 159 Gänse. Das Verhältnis war auch diesmal ungefähr das alte; 90% *Bläss-*, 5% *Zwerg-*, 5% *Saatgänse*. Die *Graugans* nimmt von Jahr zu Jahr ab.

Auch sonst waren sehr wenig Vögel auf der *Hortobágy*. Ca. 5 *Seeadler*, einige *Zwerg-* und *Wanderfalken* waren die interessantesten. Auffallend zahlreich waren die *Nebelkrähen*; diese ernährten sich von den auf dem Trockenen gebliebenen kleinen Fischen.

In dem Gut-Wald im Kom. *Szabolcs* schoss FRAU G. SZOMJAS am 13. Nov. 1926 einen sehr schönen *Uhu*. Zur selben Zeit wurde auch eine *Uraleule* erlegt; von dieser Art kamen in unserer Gegend schon mehrere zur Strecke. Am 1. Okt. 1926 schoss mein Bruder GUSZTAV bei *Tiszalök* eine *Limosa lapponica*.

Am 1/5. Oct. 7/8. Nov. 1927 stellten wir auf der *Hortobágy* eine auffallende Vogelarmut fest, deren Ursache wohl der trockene warme Herbst war. Gelegentlich des Oktober-Ausfluges sahen wir Raubvögel nur in kleiner Zahl, trotzdem es an Mäusen nicht fehlte. Wir sahen *Turmfalken*, *Mäusebussarde*, 2 *Seeadler*, einen *Buteo ferox*. Unter dem Wildgänsen war die *Zwerggans* stärker vertreten als die *Blässgans*. Gelegentlich des zweiten Ausfluges zeigten die Gänse wieder das normale Verhältniss, denn unter erlegten Stücken befanden sich 20 *Blässgänse*, 2 *Zwerggänse* und eine *Anser neglectus*. Bei den Fischteichen war ein sehr reges Vogelleben. Wir sahen viele *Wildenten*, *Blässhühner* und *Lachmöwen*. Am *Hortobágy-Bach* waren *Stock-*, *Tafel-*, *Pfeif-*, *Spiess-*, *Schnatter-*, *Knäck-*, *Krick-* und *Moorenten*, die *Staare* flogen in riesigen Schwärmen; wir sahen zerstreut viele *Kiebitze*, wenig *Saat-* und *Nebelkrähen*, einige *Brachvögel*, *Alpenstrandläufer*, *Goldregenpfeifer*, *Feldlerchen*, in den Wäldern *Zaunkönige*. Auffallend häufig war die *Bekassine*, wir sahen auch einige kleine *Sumpfschnepfen* und erlegten eine am 2. Nov.

Am 1. Nov. beobachteten wir einen grossen *Kranich-Zug*. Über unser Versteck flogen 3 Schwärme hin. An Raubvögeln sahen wir *Wander-* und *Zwergfalken* und einige *Weihe*.

Vom 1.—7. Nov. 1928 jagten wir auf den „Csunya földek“, wo wir ungewöhnlich grosse Gänsescharen trafen. Zu viere schossen wir 508 Stück, hauptsächlich *Blässgänse*. Ich selbst schoss 163 Stück, darunter 3 *Saat-*, 5 *Zwerg-* und 155 *Blässgänse*. Auch eine *Rothalsgans* wurde am 1. Nov. erlegt.

Bei *Balmazújváros* entdeckten wir eine grosse *Kranich*-Niederlassung, wo allabendlich 150—200 Kraniche sich zu sammeln pflegten. Dass solche Mengen so spät hier blieben, glaube ich dadurch erklären zu können, dass heuer infolge der abnormen Trockenheit viel Mais sich nicht entwickeln konnte, und solch verkümmerter Mais stehen gelassen wurde. Die Kraniche suchten lange Zeit hindurch solche Maisfelder auf. Den letzten Kranich sahen wir am 27. Nov. Auf der *Margita-Puszta*.

Vom 1.—7. Nov. beobachteten wir noch folgende Vögel: 6. *Seeadler*, ebensoviele *Wanderfalken*, *Kornweihen*, grosse *Brachvögel*, sehr viele *Wildenten*, viele *Kiebitze* und *Stare*, endlich über dem *Papegyház-Wald* 1 *Steinadler*.

Zwischen dem 23. u. 27. Nov. hielten wir uns im südlichen Teil der *Hortobágy*, in der Gegend von *Nádudvar* auf. Dieser Ausflug war deshalb interessant, weil wir feststellten, dass beide *weissen Wildgänse* wieder auf den gewohnten Plätzen erschienen. Ich nehme ganz bestimmt an, dass es sich um dieselben Exemplare handelt, die wir schon früher beobachteten und meldeten, denn der schmutzigweisse Rücken des einen Stückes schliesst jeden Zweifel aus. Auch jetzt hielten sie sich bei *Pentezug* auf, oft beide Exemplare zusammen.

Diesmal wurden ausser anderen Gänsen auch zwei *Anser neglectus* erbeutet.

Wir beobachteten ausserdem noch folgende Arten: einige *Seeadler*, *Wander-* und *Zwergfalken*, 2 *Raben*, viele *Kiebitze* und *Stare*, bei den Fischteichen viele *Blässhühner*, dann mehrere *Plectrophenax nivalis*.

Ich erwähne noch, dass wir *Brachschwalben* seit Jahren nicht mehr gesehen haben.